
Тетяна ГРОНА,
Оксана МЕЛЬНИЧУК
(Прилуки, Україна)

РИТОРИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Одним із ключових аспектів реформування педагогічної освіти є впровадження компетентнісного підходу, який формує вихователя, здатного ефективно висловлювати свої думки і впливати на дітей та батьків за допомогою слова. Володіння культурою мовлення та навичками спілкування є важливим показником розвитку держави і суспільства. Оволодіння цим інструментарієм розпочинається ще в дошкільному віці, оскільки від цього залежить подальше формування особистості, а також успішність її навчання і виховання.

У Законі України «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти, освітній програмі «Дитина», оновленій відповідно до Державного стандарту дошкільної освіти України, законів «Про забезпечення якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за результатами дослідження», «Про застосування державної мови у сфері освіти», «Про забезпечення якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за результатами дослідження ECERS-3» окреслено основні завдання дошкільного виховання та навчання, зокрема, забезпечення опанування дітьми українською мовою, засвоєння літературних норм, прагнення дітей самостійно виражати власне ставлення до почутого й побаченого, знаходячи для цього різні мовні засоби, уміння домовлятися, не втручатися у розмову дорослих, спокійно відстоювати свою думку, слухати співрозмовника, не перебивати його без необхідності.

В умовах сучасних воєнних реалій набуло особливої актуальності усвідомлення націєтворчої ролі педагогічної риторики як духовної зброї українського народу. Це є передумовою формування стійкості духу, патріотичного виховання, а також запорукою державної безпеки та незалежності. Важливу роль у цьому відіграє вихователь, який володіє культурою слухання, мислення та спілкування, чутливо сприймає енергетику рідного слова і формує власну мовно-риторичну картину світу, ураховуючи специфіку мовленнєвої взаємодії як в офлайн, так і в онлайн-форматі.

Набувають нового змісту показники педагогічного професіоналізму, зокрема, здатність не обмежуватися передаванням нової інформації, а керівництво активною інтелектуально-мовленнєвою діяльністю вихованців, менторський підхід, створення потреби в аналізі досліджуваного факту, спонукання до роздумів, пошуків розв'язку проблеми. З урахуванням цього здобувачам освіти необхідно оволодіти мовленнєво-риторичною діяльністю, яка має забезпечити бездоганне володіння словом та прийомами ефективної комунікації.

Розв'язання цих завдань можливе лише за умови високого рівня професіоналізму вихователя дітей дошкільного віку, де риторична культура є важливим складником. Володіння риторичними навичками дає можливість вихователю ефективно розвивати мовлення в дітей, формувати їх соціально-комунікативні вміння та колективні взаємини, а також створювати умови для виховання чуйності і бережливого ставлення до національної спадщини. Наголошуємо на необхідності спеціальної підготовки для навчання і виховання дошкільників та важливості ґрунтовної мовно-риторичної підготовки вихователів, як це підкреслюють А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Коваль, О. Кононко, Н. Лисенко, Н. Манжелій, Т. Науменко, В. Пабат, О. Поліщук, О. Самсонова, Т. Танько, Х. Шапаренко та ін.

Мета статті – виокремити основні аспекти методики підготовки вихователя дошкільного закладу до мовленнєво-риторичної діяльності.

Базовим поняттям у нашому дослідженні є «риторична компетентність». Науковці по-різному визначають це поняття.

За В. Нищетою, риторична компетентність охоплює сукупність знань про мову, мовлення, спілкування та комунікабельність (ініціативність, здатність до включення в комунікацію). Нам імпонує його думка, адже науковець визначає міжпредметний характер *риторичної компетентності*, яка поєднує в собі складники інших професійних компетентностей педагога, які визначені в Професійному стандарті (Професійний стандарт за професіями, 2020). «Риторична компетентність – це вищий рівень комунікативної компетентності; володіння риторичними знаннями, уміннями, навичками, якостями особистості, що визначають здатність і готовність до ефективного спілкування» [2, с. 23].

У працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців виділено різні компоненти риторичної компетентності педагога. Зокрема, С. Толочко визначає три основні складники:

1. Мотиваційно-ціннісний компонент:
 - Професійно-педагогічні цінності та інтерес до риторичної діяльності.
 - Професійно-педагогічна готовність до здійснення ефективної риторичної діяльності.
 - Потреба в самоактуалізації, професійно-риторичній самореалізації та саморозвитку.
 - Професійно-гуманістичні якості та прагнення до вдосконалення власної риторичної діяльності.
2. Когнітивний компонент:
 - Знання предмета та структури риторики.
 - Розуміння законів, функцій та базових категорій риторики.
 - Знання ресурсів, механізмів, закономірностей, прийомів і засобів риторичної діяльності.
3. Діяльнісно-креативний компонент:
 - Професійно-гуманістичні вміння управляти комунікативним процесом та здійснювати вплив на аудиторію.
 - Уміння використовувати риторичні знання в професійно-педагогічній діяльності, соціально-культурному житті та публічній сфері.

– Здатність розв’язувати комунікативні завдання в складних і непередбачуваних ситуаціях професійного спілкування за собою риторики [4, с. 52].

В аспекті формування риторичної компетентності продуктивним навчальним інструментарієм є завдання професійно-риторичного змісту під час вивчення дисципліни «Культура мовлення і виразне читання», наприклад, перегляньте відеозвернення вихователів до дітей випускної групи (у вільному онлайн-доступі), проаналізуйте риторичну культуру вихователів; доберіть ситуативні завдання для роботи над будь-яким жанром (за вибором): інформаційні, фатичні, оцінювальні, етикетні та ін.

Крім того, до змісту лекційних та семінарсько-практичних занять включаємо проблемні та дискусійні питання, такі як: «Чи потрібна риторика в роботі вихователя?», «Яка специфіка мовлення працівників дитячого садка?», «Які риторичні вміння та навички можна сформувані в дошкільників?». Такий підхід дає можливість студентам усебічно проаналізувати ці питання і дійти висновків про важливість оволодіння риторичною культурою майбутніми фахівцями закладів дошкільної освіти.

Формування риторичної компетентності вихователя дитячого садка в сучасних умовах передбачає широке впровадження завдань і вправ з оновленим змістом, що враховують риторичну підготовку майбутніх педагогів у контексті цифровізації освіти. Згідно з вимогами сучасного суспільства та освіти, майбутній фахівець повинен мати здатність до конструктивного та системного мислення, креативно виражати своє ставлення до світу, бути толерантним до думок інших та готовим до гармонійної мовленнєвої взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грона Н. Формування культури професійного спілкування в майбутніх фахівців ЗМІ. *Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід* : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 12–13 травня 2022 року) / за ред. О.М Семеног. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. Макаренка, 2022. С. 57–61.

2. Нищета В. Методика навчання риторики в школі : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 194 с.

3. Стрілець С., Смоляно Ю. (2016). Підготовка майбутніх вихователів до професійного розв'язку педагогічних задач. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. Серія : Педагогіка*. 2016. Вип. 5 (112). С. 100–105.

4. Толочко С. Формування риторичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г. Шевченка*. 2020. № 13. С. 51–59.